

Dorobek KEN żył w czasach Księstwa Warszawskiego i Królestwa Kongresowego, a także w szkolnictwie Wileńskiego Okręgu Szkolnego.

Programy szkolne Komisji Edukacji Narodowej i jej ideał wychowania nie były oderwane od ogólnoeuropejskich osiągnięć naukowych i doświadczenia pedagogicznego. Osiągnięcia KEN były więc w całej pełni zgodne z duchem wieku, w którym powstały. „Największą może zasługą Komisji było to, że potrafiła ona, dla naszych rodzimych potrzeb i w aktualnych wtedy warunkach, wykorzystać osiągnięcia obcych i przetworzyć je w doskonałą, oryginalną całość” (s. 242).

Ks. Edward Walewander

Jan Władysław Dawid, *O duszy nauczycielstwa*, opracował, wstępem i przypisami opatrzył oraz podał do druku Edward Walewander, Lublin: Oddział Lubelski Stowarzyszenia „Wspólnota Polska” 1997, ss. 84.

Jesteśmy świadkami i uczestnikami dyskusji dotyczącej systemu wychowania i oświaty w ramach realizowanej w naszym kraju reformy szkolnictwa. W toku dyskusji powraca również zagadnienie osoby nauczyciela, jego roli i miejsca w wychowaniu. Stawia się pytania, kim jest nauczyciel w dobie elektronicznych mediów, cyfrowego zapisu dźwięku i obrazu, internetu, szybkiej wymiany informacji? Czy nauczyciel może być zastąpiony przez technikę? I wreszcie pytanie zasadnicze, kim jest nauczyciel: czy urzędnikiem w doskonale zorganizowanej maszynie edukacji, czy też przyjacielem i przewodnikiem ucznia? Nauczycielstwo to zawód czy powołanie? Na te i inne pytania odpowiada książka Jana Władysława Dawida *O duszy nauczycielstwa*. Pomimo że jej pierwsze wydanie drukiem ukazało się w 1912 r., to okazuje się, że pewne imperatywy dotyczące osoby pedagoga mają charakter uniwersalny i ponadczasowy.

Jan Władysław Dawid urodził się 28 VI 1859 r. w Lublinie. Po ukończeniu studiów w Warszawie, Halle i Lipsku od 1884 r. prowadził działalność oświatową w Warszawie, redakcyjną w „Przeglądzie Pedagogicznym” i naukową w zakresie pedagogiki i psychologii. Owocem jego badań było wiele rozpraw o treści pedagogicznej, szczególnie dotyczących nauczania początkowego. Zmarł 9 II 1913 r.

Niewielka objętościowo, ale bogata w treść rozprawa składa się z czterech rozdziałów. W pierwszym rozdziale autor pisze o cechach osobowościowych nauczyciela, wśród których najwyżej stawia „dawanie świadectwa prawdzie” i „miłość ludzkich dusz”. One są wskaźnikiem tego, czy nauczyciel traktuje swoją misję jako zawód, czy powołanie. W stanie nauczycielskim człowieczeństwo pedagoga odgrywa zasadni-

czą rolę w myśl zasady, że nie może wychowywać ten, kto sam nie jest wychowany. W drugim rozdziale autor podkreśla znaczenie uświadomienia sobie przez nauczyciela celu, do którego zmierza wychowanie. Nauczyciel nie może ślepo realizować narzuconych mu programów; musi liczyć się z możliwościami i zainteresowaniami uczniów, by pełniej kształtować ich osobowość. W trzecim rozdziale jest ukazana hierarchia wartości, według których nauczyciel powinien kształtować wychowanka. Negując hedonistyczne wzorce wychowawcze, autor pisze o potrzebie wychowania uczniów do wysiłku, przymusu, wyrzeczenia, cierpienia, głębokiego życia duchowego i moralnego, do życia w prawdzie, szczerości i odwadze, bez kłamstwa i obłudy. W rozdziale czwartym Dawid ukazuje, jak sytuacja materialna i związane z nią samopoczucie nauczyciela wpływają na jego oddziaływanie na uczniów.

Lepsze zrozumienie treści prezentowanej książki ułatwiają wprowadzenie i przypisy autorstwa ks. prof. Edwarda Walewandra. Dzięki nim czytelnik może z jednej strony zapoznać się z prądami intelektualnymi i pedagogicznymi, które miały wpływ na autora, a z drugiej – łatwiej odczytać aktualność jego przemyśleń. Odbiorca, który zechce się bliżej zapoznać z myślą pedagogiczną Dawida, znajdzie wykaz jego ważniejszych publikacji. O staranności edytorskiej świadczy m.in. fakt, że wydawca zadał sobie trud, by umieścić stosowne zdjęcia z czasów, w których żył Dawid i fotokopie jego artykułów zamieszczone w czasopismach. Indeks osób i indeks geograficzny ułatwiają korzystanie z tekstu.

Książkę należy polecić nauczycielom i wychowawcom, a także duszpasterzom i katechetom. Pomimo że jej autor, zgodnie z duchem pozytywizmu, w swych wywodach nie odwołuje się bezpośrednio do chrześcijaństwa, to jednak jego poglądy w sprawie „duszy nauczycielstwa” są zbieżne z wymogami, jakie stawia wychowawcom pedagogika katolicka.

Czesław Galek

Grażyna K a r o l e w i c z, *Książdz Idzi Benedykt Radziszewski 1871-1922*, Lublin: Wyd. Polihymnia 1998, ss. 166, dokumentacja fotograficzna.

Biografistyka, która jest częścią historiografii, przeżywa dzisiaj szczególny rozkwit. Przykładem tego jest choćby popularność wielotomowej serii wydawniczej *Chrześcijaństwo*, wydawanej od 1974 r. przez bpa Bohdana Bejze.

Z okazji 80-lecia KUL prof. dr hab. Grażyna Karolewicz opublikowała pracę poświęconą ks. Idziemu B. Radziszewskiemu (1871-1922). Jest to pierwsza biografia założyciela KUL. Osobowość twórcy ukazana została na tle epoki. Dlatego działal-